

Kõigest sellest aga mõni kilomeeter eemal, st. tagapool, ajas eesti maarahvas, keegi veel kohal, rahulikult oma igapäevaseid toiminguid: kes tuldi rukkinnormelt kogu leivavilja hakkidesse kokkupanevate, kes lõpetati maakerietud viljapeksumäšina juures rattav rebekseks, kes tapeti siga ja lammas, et loomi mitte sõja jalgu jätta. Aga maanteelt eemal kuuldus karjakaela kaeblikku tiinat samedasse hiliisuveobhussasse ning kaks vanakest tulid jõe äärest üle heinamaa teerajaga õngelattidaga kodu poole. Aegajalt vaatasid nad sinna, kes prõises sõda ning kus tumenevale taevale hakkas lõõm heledamaid laike ning triipe. Nad astusid vaikselt ja tummalt, nagu tegid seda küllal viast needki sõdurid, kes Volhoiti meenu tavas maastikus seadsid sõjasamme oma õise ülesande täitmiseks.

Soome toona ja täna

I
See oli 1939. aastal. Suvi hakkas kalduma juba sügisele. Viibisin siis üle kuu keel Soomes ja Karjala aladel. Valamo, Lahenpohja, Sortavala, Olavilla jne. olid paiguts, kus tutvusin tookord kauni Soomega, ta loodusega ja hõimurahva hingelaadiga ning — looduse ja rahva hingeelu tiheda seostumise. Just neil Karjala aladel, kus mõnigi vana ehitus, mõnigi vana soomlane ja ta vestlus meenutas „Kalevala“ ürgjulistluseid runosid, kogesin ühelt poolt Soome looduse meelst ilu, teisalt soome hingelaadi karmi meelust ja seda põllist vihkamist, mida iga soomlane tunneb nii järgitult bolševismi suhtes. Oli silmapilk, mil loendamatu soomlased, naised ja mehed, noored ja vanad, ruttasid kõigist maa oadest kindlustustöödele idapooli, sest karmi Talvesoja ähvardavad hõngud hõljusid juba Soome süngelt vaikivate kaljude, tase lokuvate vete ning võimsalt kohisevate koskede kohal. Põhjamaa süda seletas hetkeks ja kuniatas oma tärnitud karmuse. „Perelli rües“ ütlesid talmeesid ida poole rusikaid vilutatades. Nad ei ütelnud kirjaketes „venäläinen“, vaid ütlesid rahvakeeles „russ“, ja see oli juba hoopis rohkem. Nende ilme ja olemus tõi endas seda, mis jäi sõnades väljendamatuna.

II
Vestlesin sel teemal mõnigi kord sõidul Ida-Soome järvel, Vallinkoski veetõluses kohinas, Puhkarharu imekaunile mändide all ja Helsingi kohvikuis ning hämaratel püesteedel.

III
Ja siis see tuli — Talvesoja, millal kogu kultuuri maailma südamestunnetuse seisid kangelasliku Soome poolt. See, mida olin kogunud suvel, tõi tugevuse ja võitlust talvel: soomlane paigutas võitluse kogu oma vaba hinge ja loomava viha. Alustati see, kes osanud lugeda Põhjaja hämaratel öödel Soome looduse süngest hinga ja kes näinud vaeva, et mõista „Kalevala“ maade ning „Seitamevanna“ metsade sügavada kõnet, võib mõista seda dieti.

Me mäletame veel Talvesoja olusid ja võitluste kulgemist, mäletame häbitavat suudraha ja odartorget Soome vabasse hinge ja südamesse, mäletame 1941. a. ja sellele järgneval sündmusel.

See kõik oli toona, kippudes nüüd vajuma tavaliise argipäeva unustustiku mälestustema kustutavate eesriiete taha. Aga kas on siis vahepeal muutunud ka Soome hing, kas on rebenenud inimhinge side loodusega? Või ei tuku enam soome kaljud selles karmis tõiduses, ei kohise veed nii ega mühise sealsed metaad selliselt?

IV
Jään mälestused pealegi samasse. Nad dekoreivad küll pilte ja aitavad ka kaasa juurdlevate mõtete sünnile, aga nad ei moodusta olulist — tänase võitit. Ja täna Soome ei ole paraku siiski toonane Soome. Näib, nagu oleks rahvas seal järsu kuidagi vähenud. Midagi suurt ja sügavat on seal rebenenud, mürdunud ja purunenud, sest silmapilgul eelame range tõsiasja ees: oli soome toonane vaim ja rahva hinge ning looduse sügavaima olemuse side milline ka tahes, võttesid soomlased ka kui sängarlikult, — silmapilgul on Soome ostanud kapitaaleraida läänemägede survele ja sõlminud oma põltsavastase — vene bolševismiga — sepaatvaberahu. Milline on selle kaugem ja ulatuslikum tulemus, seda me silmapilgul veel ei tea, sest alles neil päevil sõitis vastav delegatsioon Moskvasse. Me võime aga arutada juba nüüd selle kurva sündmuse mõningaid põhijooni ja väliseid tunnuseid.

Kui Soome algas kätkest võitlust, siis tolmus see sügaves relvavõitluse vaimus Saksa- ja relvavõitluse vaimus, mis teinud ainult ühe hüppumärgi: bolševismivastast võitlust seoses oma rahva eluist hõlmasid teenimise ning oma maa ajaloolise ar taastamisega. Selle võitluse teostamiseks võttis Soome vastu Saksa- maa relvaabi, mille tähtsuses ja aususes ei

saa keegi kahelda, sest selle tõenduseks on kõige pealt Karjala tagasivallutamine ja Talvesoja haavade kustutamine, hilisemas järeus aga ründavate nõukogude diviiside pidurdamine alles mõni aeg tagasi, millal nad ühel või teisel põhjusel olid suutnud uuesti lüüa sisse Karjala aladesse.

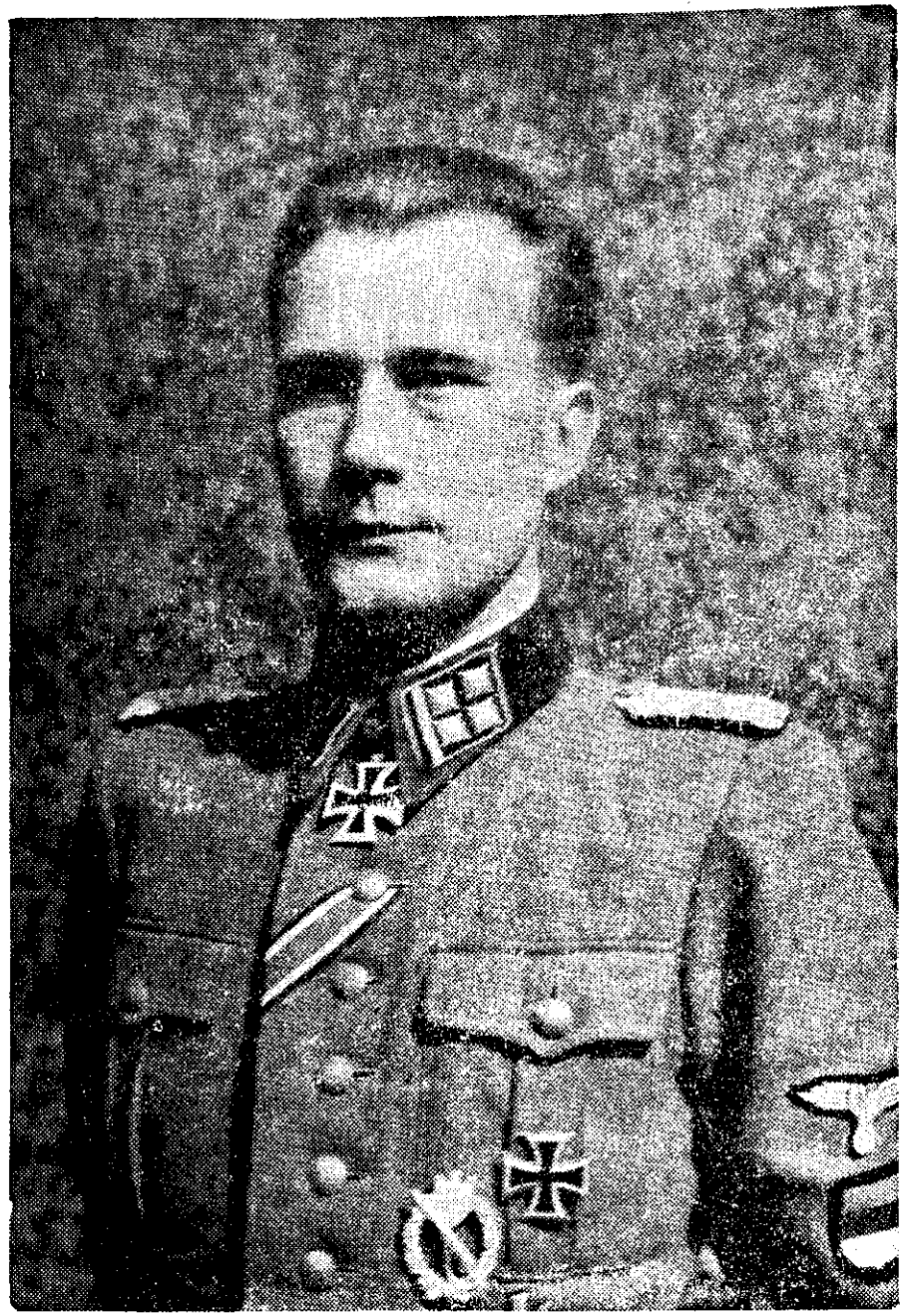
Soome rahvas teab seda sama hästi nagu meie ja hindab seda. Kas saame siis ka seepärast veeretada karvas sündmuses etüdi soome rahvale? Ei, olgu sellega kuidas tahes, kuid soome rahva hing ja vihkamine on jäänud samaks, nagu ta oli 1939. aastal. Rahvas ei ole väsinud, ei ole muutunud ka selle rahva hinge põhiolemus ega laad, vaid silmapilgu saatustlikes sündmustes mängivad küllalt elulist rolli Soome vallutuse ringkonnas juhtivatele kohtadele selvad rootsikeelsed ja meelsed isikud, kes seelavd tihedalt sidemeid Rootsi ja rahvusvaheliste ringkondadega. Milline on kommunisti olukord Rootsis, seda me teame. Ja teame ka, kuidas viimaste aastate jooksul peagu pidevalt on hõljunud õhus Soome sepaatvabahu jutud ning kuidas vaenlase propaganda sõja pikkestuse jooksul on näinud vaeva, et neid jutte aina õhutada ja soojendada ning mureda sel viisil soome rahva raudseid hinge.

Ühesime juba, et saatustlikes sündmustes ei saa üldistada rahvast. Soome rahvas käesoleval korral on tohtutult rohkem väärt kui ta juhid, kes tõukasid nüüd oma rahva õnnetusse ja tükeldasid bolševismivastase rinde. Aga mitte ainult seda, sest ei saa jätta täiesti arvestamata ka moraalseid lööki, mis löödi nüüd juhtide poolt Soomele endale ja mis viib täna kindlasti soome rahva õnnetule ja võib-olla ajaloos koguni enneolematule lõhenemisele. Viimast on kerge oletada, kuna pole kuidagi mõeldav, et sama rahvas, keda kannab õlalkirjeldatud Soome loodusest juurdv ja selle värvingu põhitõudega kokkusulav hing ning kes on nii rahvuslikult häälestatud ja tunneb nii põhjalikult bolševismi ohtu suurt, muutuks nüüd järeka oma arvamusel bolševismist. Ei, ainult teised, ja üsna soome rahvuslikule selgroole võõrad ringkonnad on pääsenud mõjule ja juhtima ning on mänginud juba esimeste kaartidega kätte soome rahva vabaduse. Või kuidas saab nimetada seda tsitsiti, kui juba sepaatvaberahu eeltingimustes nõutakse, et 15. septembriks desarmeerumata Saksa üksused internetaaks ja antaks välti ja vaenlastele, kelle hulgas esikohal bolševikud? Missuguste õigusnormidega on see kooskõlas või kuidas tuleb vaadata siin anglo-ameeriklaste osale? Missugune on siin nende vastutus maailma ja soome rahva ning ta rahvusvahelise au ees?

Usume, et sellest ei saa esialgu olla küll juttugi. Pigem leiame siit juba täiesti selge ja kindla tõendi sellele, et anglo-ameeriklaste surve Soomele vaberahu tegemiseks, relvavõitluse mürdmiseks ja bolševismivastase rinde tükeldamiseks ei ole aligusest peale karvavõrdki arvestanud Soome ega ta rahva tõelisi huvisid, vaid Soome on nende juures küsimuses ainult kui vahend poliitiliseks spekulatsiooniks. Argumendustagem näitaks ka seda, mis üteldi seal pooli Talvesoja päevil Soome võitluse ja Nõukogude rünnaku kohta ning kuidas siis õhutati Soomet võitlema. Kus on see nüüd?

Kõike üteldud arvestades usume, et ainult seetõttu võis ilmuda nähe, kus Soome võitis vastu Saksa relvavõitluse ja sellega tegelikult liitva relvaabi samal ajal, kui teatav rahva rahvuslikule hinga ja kehale võõras klidkond sepsitas rahvale vaenlike jõudude mõjutusel sepaatvaberahu või sepaatvabahu, nagu seda nüüd sobitatakse. Jääb aga kindlasti tõeks, et iga sepaatvabahu lausund, kui üldse sepaatvabahu kui seega tegelikult sündinib, moodustab endast Nõukogude kibeda diktaadi, millel ei saa olla juttugi Soome rahva tahtest ega huvidest.

IV
Sündmuse vesiid on jahvatanud ja jahvatavad kiiresti. Soome loodus ja hing on jäänud — tahame seda kindlasti ja veen-

Kolmas eestlasest Rüütliristi-kandja, SS-Obersturmbannführer (kolonel-leitnant) Harald Riipalu.

dunult uskuda — tänapäev toonaseks ning rahvas on vaimse samavõrre andumusega teenima oma karmi isamaa saatusevõitlust, nagu 1939. a. ja küll äärmiselt tume saatuse ja tuleviku vari laub üle tänase Soome. Juhtid on andnud oma rahva välja bolševismile ja ta hävitavale vägistamispoliitika, võttes ei tea veel kui kauaks ootama Kremli üste taha sepaatvabahu diktaati. Mis toob tulevik Soomele, on veel vastamata ja äärmiselt raske küsimus. Kas sama, mis 1940/41. a. sündmused Balti riikidele, nende hulgas meile? Ka see küsimus ei ole praegu veel vastatav. Aga meil on silmi ees kujukad näited Bulgariast ja Rumeeniast, isegi anglo-ameeriklaste poolt okupeeritud Prantsusmaa bolševiseeruvast osadest ja Poolast. Need lubavad teha juba küll kirjutamat, kuid ulatavale järeldusele. Leppigem nende noppimisega ajakirjanduse lõhismõnneist ja vaadeldem neid kainelt. Ühel pool Dardanelid, teisalt „Põhja Vakameri“ ta ajaloolise, strateegilise ja majanduslikku suures, kogu Skandinaavia, teda ümbritsevad mered ja veed. Jah, seda võivad anglo-ameeriklased nimetada küll realpoliitika, kuid meile nimetame kõike Soome suhtes sündinud siiski reaalsemalt — nimetame seda kõikide inimlike moraalinormide alusel alatuimaks ja jämedaimaks orjastussuuna poliitika.

Selle orjastussuuna poliitika õnnetuks ohvriks on langenud täna soome rahvas ja kogu toonane karm-kaunis ning tõsiselt meelne Soome. Sellele äratundmisele jõudmine on eriti raske meile, eestlastele, kes me meel- eesti avame vennerahvale käed ja südamed,

üksed ning värvavad. Kuigi ka meie oma saatuse on äärmiselt raske, olemas ometi Soome suures sammu ees — meie nimelt olemas kogunud bolševismi praktikast ta tõelikkuses omal maal rohkem kui Soome, olemas sedamööda ka oma kogemustel Soomest ees ja targemad. Ning meie tee on selge: ühiselt Saksa- ja, õig ole kõrval nendega, kes puhastasid meie maa 1941. a. jubedaimast, fantaasiast kurb mustaks reaalseks vormunud lummut. Usume saatust ja Kõrgelma õigust, usume oma õigust elule. Ja kuna meie arvates ka soome kangelaslik vennasrahvas on õigustatud elama, siis tahame ka nõuda, et saatuse suu seinakell pole temagi suhtes lõõnud veel oma 12 tundi, kuigi see juba nii näib ja kuigi saatuse raske käsi on pandud momendil soome rahva üle ja surma ning hävingu süngu vari laub Soome kaljude, vete ja soome elu kohal. —esp.

Raudrist oberführer Soodlale ja kolonel Sinkale

Uhe armee ülemjuhataja andis 3. septembril 1944. a. üle kindral-inspektor SS-Oberführer Soodlale ja Eesti Omakaitse komandöri kolonel Sinkale 2. klassi Raudristid. Mõlemad on viimastel päevadel paistnud eriti silma lauliku tublidusega.

Mehise, üksmeelse võitlusega saame ja-gu kõigist hädaohudest, mis meie kodumaad ähvardavad. Külla verrega ja vaprusga kaiteme me oma Eesti kodumaad. E. O. Juhil raadiokõnest 2. veebr. 1944.

„Ma kuradi rüssadele...“

Siin ta nüüd on, pataljoni sidumis-punkti juures kanderamili, habetunud lounaga, kindel rahulik ilme maal. Ei ükski joon seda reeda, et ta on baavatu. Noor arst, kelle rahulikkus annab igale haavatule jõudu, võtab haavatul riided seljast ning silmitseb haavu. Ta on kolmes kohas granaadikildudega pihta saanud. Siis roomamud ta abi otsima ning nüüd on ta siin. Haavad on kaunis rasked, komstateerib arst, paneb neile arstimeid ning seob. Tuleb kindlasti edasi transporteerida operatsioonile.

Kuidas see juhtus? See on igale meist küsimuseks, mis kipitab keelel. Haiget ei tohi tülitada, kuid haigel kipitab ise see keele ja juba ta lausub tugeva häälega: „Ma kuradi rüssadele veel näitan, või nemad võtsid mind vangi.“

See, ühe eesti piirikaitse üksuse sõdur, Pärnumaa talupoeg, on mõndagi üle elanud, nagu selgub ta jutust.

Nende üksus oli eelpositsioonil ühel saarekesel, mis asub Narva jõel. Seda jagasid nad vaenlasega. Ootamatult tegi vaenlane rünnaku suuremate jõududega ja tiivalööbiga sattusid kolm meie meest vaenlase kätte vangi. Relvad võeti käest, seisukord oli lootusetu. Mis saab meist? Ei ole enam mingit elulootust. Sellises seisukorras välgatab ajust tuhanded mõtteid läbi nagu vanasõna ütleb: „Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem.“ Tuli tegutseda kiirelt.

Sama haavatud tugev talupoeg tegutseski oma sisemise käsu sunnil. Momentselt oli haaratud punasõdurilt pääs ning sama kiirelt langes püssikabaga hoop ühele ohvitserile pähe. Enne, kui valvur sai midagi otsustada, lajatas ka teisele valvurile sama tugev hoop keele peale. Mõlemad olid meeleärkusetult maas. Nüüd pidi tegutseda väga kiirelt. Kõik kolm andsid jalgadele tuld, lähem võsa pidi neid vastu võtma. Seal jökke ning voogudes algas uus heitlus omapoolse kalda suunas, mis küll mõnekümne meetri kaugusel, kuid selles olukorras oleks nagu terve igavik kulunud jõe ületamiseks.

Siis märkas vaenlane nende põgenemist. Kui mehed olid parajasti jõudnud omapoolsele kaldale, hakkasid „kõikid“ langema nende timber. Tuli edasi roomata kõhuli.

Varsti tundis ta, kuidas lõhkeva granaadi killud tabasid teda reiest, seljast ja rinnust, kuidas see veri valgus riiete alla. Ei, mitte veel meelt heita, ikka edasi, veel kuussada meetrit, viissada meetrit, järjest läheneb vahemaa...

Märjad, külmad riided koos haavade-dest immitseva kleppuva verrega liibusid vastu ihu. Roomates nii heina sees edasi, pingutades väsinud liikmeid, kusjuures üks jalg ei taha sõna kuulata, jõuab ta siiski sihtpunkti granaadipiduja ägeda tule all.

„Kuradi rüssad!“ lõpetab haavatu oma jutustuse, silmis leegitsevas viha ja ise peaga ähvardavalt noogutades. Selles hõõguvas vihas, selles ähvardavas noogutuses on ainult üks mõte — kättemaks.

„Täna, härra doktor, abi eest,“ lausub ta veel arstile, kui see sidumise oli lõpetanud.

„Head ja kiiret paranemist,“ soovib arst ning meigi, kui see eesti talupoeg, nagu põline tammetsivi, kes niipea ei muredu, algab reisi haiglasse parandama oma haavu, et siis taas tagasi tulla oma sõprade keskele ja kätte tasuma oma haavade eest.

Sõjakirjasaatja L. Jaanimägi.

Teatrid suletakse

Eesti Omavalitsuse juhi otsusel on tootlase sõjapanev teostamiseks antud eeskirjade alusel suletud 1. septembrist 1944. kõik Eesti teatrid ja varieteed, teatrikoolid, muusikakoolid ja kometikoolid.

Eraviisiline laulu, näitekunsti ja muusikaopetus on keelatud. Samuti on keelatud ka erakunstnikoolide tegevus.

Koobas-relvastustehased

Berliin. Tundmatuna ja märkamatus, 500 meetrit maa all suurtes koobastes asuvad relvastuskäsitlised on Saksa- maa vastu- seks anglo-ameeriklaste õhurünnakutele Saksa sõjamatmaterjalitoodangule. Ühe pilidajaleht avaldab pilditeate ühest sellisest paljudest maa-alustest relvastuskäsitlistest, millesse töö käib lakkamatult päeval ja ööl, ja annavad seletuse selle kohta, et võib teatada Saksa sõjamatmaterjali tootmise pidevat suurendamisest. Üks pilt näitab sada masinad ühes eriti selleks otstarbeks kaljust lõhutatud õuesruumis, mille pind on tsemenditeeritud, kuna seinad on jäänud krobvimata. On sisse seatud mitu kilomeetrit valguskaabideid ja torujuhtmeid. Kogu kogu käsitsega ja mitte väikeses ametkonnas on ka juhtkonna büroo paigutatud maa alla ja töötab seal ilma polsterusteta surisevate masinate keskel.

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relva- ga või ilma, peab teadma oma kohust.

Synnöve Solbakken

Björnstjerne Björnson

juurde, pani oma käe ta üle ja kummardus alla tema poole: „Synnöve, tüle, armastad sa siis mind?“ — „Jah“ — Neiu nuuksus.

„Sa ei tunnegi sellest rõõmu?“ — Synnöve vaikai. — Thorbjörn kordas oma sõnu. Synnöve nuttis üha rohkem. Ta tahtis noorukit eemaldada. — „Synnöve.“ „Ja.“ Thorbjörn kaelsutas teda veelgi südamlikumalt. Ja siis lasi Synnöve seda sündida ja nuttis, nuttis.

„Las' me nüüd kõneleme äksteisega,“ palus Thorbjörn ja aitas teda istuda kanarikule. Ta ise istus tema kõrva. Neid pühkis silmi ja püüdis naeratada. Kuid see ei õnnestunud tal. Thorbjörn oli võtnud ta käe ja vaatas teda. „Ütle, Armas, miks ma ei tohi tulla Solbakkenisse?“ — Synnöve ei vastanud veelgi. — „Küllap sa ei ole selleks luba palunudki?“ — Synnöve vaikai. — „Mispärast siis mitte?“ Ja Thorbjörn tõmbas ta endale lähemale. — „Ma ei julge seda.“ Seda sõnas Synnöve õige tasa. — Thorbjörni lamp tõmbas hetkeks kipra. Jala nihutas ta veidi eemale, toetas küünarnuki põlvele ja surus pea käte vahele. „Nünda kui lugu praegu on, ei tohi ma küll üldse enam sinna tulla.“ — Vastuse asemel noppis Synnöve ühe mägilille teise järele.

„Võib ju olla, et olen teinud mõndagi, mis ei olnud õige. Kuid mind peaks

pisut mõistatama. Ma ei ole halb inimene.“ — Thorbjörna peatus. — „Ja ma olen veel noor. Alles kahekümnene — ma —“ — siin katkes kõne. „Kuid kes mind tõesti armastab — see peaks ometi —“ — Ja siin lakkas ta päriselt. — Seal kuuldas ta kõrval tase: „Sa ei tohi nii kõnelda. Kas sa ei tea, kuivõrd, ma ei julge seda isegi lagridile ütelda.“ — Ja siis nuttis Synnöve taas palju. — „Sina, ma olen nõnda mures.“ — Thorbjörn hoidis teda hellalt embuses. — „Sina, tüle seda oma vanematele, siis läheb kõik hästi.“ — Lähed küll, kuidas sina soovid.“ — „Kuidas mina soovin?“ — Siin pöördus Synnöve tema poole ja rippus tal kaels. „Ah, kui sina armastaks mind nõnda, nagu mina sind.“ — Seda ütles Synnöve nii siiralt ja tahtis naeratada. — „Ja sa arvad, et ma ei tee seda?“ Thorbjörn kõneles õrnalt ja vaikselt. — „Ah ei, sa ei kuula sugugi mind. Sa tead väga hästi, mis meid ühendaks, aga sa ei toimi kunagi selle järele. Ah, mispärast mitte?“ — Ja kuna Synnöve oli kord seal maal, jatkas ta: „Ma Jumal, kui sa aimaksid, kuidas ma ootan päeva, mil võiksin sind näha Solbakkenis. Ja siis juhtub ikka midagi, mis ei sobi. Ja vanemad ise jututavad seda mulle.“ Nüüd selgus Thorbjörnil mõndagi. Ta nägi nii selgelt, kuidas Synnöve ootas Solbakkenis õnneliku tundi, mil ta tohiks teda viia oma vanemate ette. Ja tema ise ei olnud

talle kunagi võimaldanud seda tundi. „Miks ei ütelnud sa seda mulle varem, Synnöve?“

„Kas ma ei teinud seda?“ — „Ei, mitte ühti.“ Synnöve mõles viiva järele. Nüüd näppis ta oma põlvenurka. „Siis ei teinud ma seda seepärast, — et mul puudus õige julgus.“ See oli Thorbjörni meelest nii kummuline, nõnda liigutav, et tema pärast tunti birmu. Ja siis suudles ta Synnövet esimest, kõige esimest korda.

See tõi viimaks Synnöves muundatuse. Ta lakkas äkki nutmast. Ent ta rippmed värisesid, kui ta tahtis naeratada. Ta vahtis enda ette maha, ja vaatas siis Thorbjörnil, ja naeratas siis korralikult. Nad ei rääkinud enam midagi.

Nende käed olid taas teineteist leidnud, kuid ei suutnud enam pigistamist jatkata. Tasakesi tõmbas Synnöve oma käe ära. Ta kuivatas silmi, samuti mägu, kuivatades ka juukseid, mis olid veidi sassis. Thorbjörn aga istus paigal mõt- tega: ta võib-olla kardab enam kui teised. Teda tuleb õrnalt kohelda.

Ta saatis Synnövet kuni mägi- karjamaani. See ei olnud väga kaugel. Ta oleks seejuures meeldi võtnud Synnöve käe, kuid misiki temas takistas seda. Talle oli see peaaegu ime, tohtida teda üldse saata. Lahkumisel töötas Thorbjörn Synnövele, et sel ei tarvitse tema kohta kaua kuulda midagi halba.

Kui ta koju jõudis, kandis isa aidast vilja veskisse. Kogu kihelkond jahvatas Graulieni veski, niipea kui sealsetes ojaades lõppes vesi. Graulieni ojas jatkus alati vett. Tuli kohale toimetada hulk kotte. Enamik olid õige suured, mõned isegi tohtu rasked. Naised pesid samas lähedal pesu. Thorbjörn sammus isa juurde ja haaras tüte koti. — „Kas

ma tohin aidata?“ — „Ah, lase olla ma ütlen üksindagi toime.“ Ja Sämund viskas koti üle ja kandis selle veskisse.

— „Kuid hulka jäi veel järele.“ — Nende sõnadega kaaras Thorbjörn kinni kahest kotist, surus selja vastu neid ja tõmbas kumbagi käega ühe koti üle, toetudes küünarnukile ega puusadele. Poolel teel kohtas ta Sämundi. See läks uue koti järele. Isa vaatas põgusalt tema poole, lausumata sõnakestki. Siis tuli Thorbjörn aida juurde tagasi. Sämund mõddus temast teerajal kahe veel suurema kotiga. Thorbjörn võttis nüüd eriti kerge koti ja viis selle veskisse. Sämund silmitses teda seekord teravami. Nüüd sattusid nad juhtumisi koos aida juurde. „Siin käis keegi Nordhau- gist.“ ütles isa, „nad soovisid sind pühapäeval meeleldi pulmas näha.“ Seal peatusid Ingrid ja ema hetkeks oma töös ja palusid teda silmadega. — „Ja siis?“ küsis Thorbjörn rahulikult. Ühtlasi haaras ta kaks suurimat kotti, mis seal üldse leidis. — „Ja sa lähed?“ uuris Sämund. — „Ei!“

NELJAS PEATÜKK

Granlieni mägi- karjamaa asus toredal kohal. Siit võidi käega ühe kogu avarat kihelkonda, eriti aga Solbakkenit seda ümbritseva kireva metsaga. Ja samuti teisi talusid. Need näisid saladust koosneva pärjana. Roheline murv hoone- tega selle keskel näis rahu sümbolina, mis oli võidetud karmilt mullapõuelt visa tööga. Nii võis mägi- karjamaalt lugeda mälisteistkümmend talu. Granlienist paistsid vaid viilkatused ja meedik ainult kõrgeimast kohast. Tüdrukud armastasid seda kohta. Nad rõõmustasid suitsulippude üle, mis lehvisid korst- nate kohal. — „Nüüd valmistab ema lõunasööki,“ ütles Ingrid. „Täna saab

Sõjapõgenikele tuleb kõigiti abiks olla

Üks osa meie kodumaast on sattunud sõjakeerisesse ja sealne elanikkond on sunnitud maha jätta oma kodud ning varandused, ning ajutiselt ulalust otsima ülejäänud Eesti osadest, mis asuvad sõjategevusest kaugemal. Üldiselt on igal pool sõjapõgenikesse suhtunud heatahtlikult. Sõjapõgenikele vastuvõtt on üldiselt soe olnud ka Järvamaa elanikkonna hulgas. Kuid ometi esineb siiski üksikuid juhte, kus sõjapõgenikke koheldakse võõrastavalt. See ei sobi hästi meile, eeslastele, kes olime viimaste aastate sündmuste tõttu läbi elanud nii palju kannatusi. Ei tahaks nagu uskuda, et üksikud inimesed keelavad sõjapõgenikele ulalust ja abi, kuid et see üksikuid juhtudel nii on, selle üle tuleb vaid kahjatu tunda. Sõjapõgenike olukorra kergendamiseks on ametiasutused võtnud tarvitusele kõik võimalikud vahendid, kuid sellest ühel või teisel viisil on sõjapõgenikele abistavat käti ei ulata. Sellest peabki kõik täiel arusaamisel olema ja selles lootuses, et kohalik elanikkond sõjapõgenike abistamiseks kõikvõimalikku abi pakub, on juhitud ka ametiasutuse tõi. Seda näitab ilmekalt ka ühe Järvamaa vallavanema käskkiril oma valia elanikele, kus öeldakse:

"Sõjategevusest tingituna on oga Lõuna-Eesti kodanikke evakueeritud Järvamaale.

Järvamaa õpetajaskond sõjapõgenike abistamas

Sõjategevuse tõttu Lõuna-Eestis siirdub igapäev Järvamaale sõjapõgenikke, kellede eest hoolitsemisel on tublit abi pakkunud ka Järvamaa õpetajaskond. Juba aegsasti saatis selleks Järvamaa koolivalitsus kõigile koolijuhatajale välja vastavad juhtnõuad, millede kohaselt paluti õpetajaskonna kaasabi sõjapõgenike olukorra kergendamiseks koostöös kohaliku vallavalitsuse ja kohapealseste organisatsioonidega. Selleks paluti kõigil koolijuhatajail või tema asetäitjail astuda kontakti kohaliku vallavalitsusega, kust võis saada niimeetikke nende talude kohta, kus on vaja nii hobu- kui ka inime tööjõudu ning aidata kaasa sõjapõgenike suuna-

Need inimesed on pidanud jätma maa oma kallid kodu ja tihipeale kogu oma vara.

On iseenesest selge, et see kõik on raske, mispärast meie, kel meil veel kodu on kaitstud ja olemas, peame neile rahvuskasulikele kõige oma jõu ja nõuga abiks olema.

Peaaegu, et paljud on seda hästi mõistnud, kuid ei saa ka mõõda minna sellest, et kõik siiski ei taha millegi pärast aru saada abistamise tähtsusest. Nii näiteks ühele korjertit palujale on ühes P. küla talus vastatud: "Meie ehitame maja omaile ja meie ei saa siia kedagi võtta."

Ometigi on selles talus ruumi küllaldaselt.

See teguviis on täiesti lubamatu, mispärast rõhutan siin: häda niisugustele südame inimestele.

Üldiselt aga palun kõiki kaaskodanikke evakueeritute niipalju vastu tulla, kui see vähegi võimalik. See jääb minu põhiliseks nõudeks. Selle juures soovitun kõigile kordki pöörduda ennast evakueeritute asemel, siis vast ehk saame pisutki paremini nende rahvuskasulaste raskustest aru."

miseks vallavalitsuste poolt näidatud talunditesse kas alaliseks tööjõuks või ajutiselt tööbimise otstarbel majutamisel. Edasi tuli iga koolimaja juurde, võimalikult tee äärde, üles seada vastav plakat, kust nähtus kus kohas asub evakueeritute abistamispunkt. Õpetajaskonda paluti kõigil võimalikul viisil sõjapõgenikele abiks olla nii sõjapõgenike vastuvõtmisel, majutamisel ja nende edasisuhtimisel.

Järvamaa õpetajaskond ongi selleks rakendanud kogu oma jõu ja õpetajaskonna kaasabil on sõjapõgenikud suutnud nii mõnestki raskusest üle saada.

Üldiselt korraldakse kõik rohkem tööjõudu vajavad tööd talgute korras. Samuti on olnud töösaks abiks ka evakueeritud ning linnast abiks käivad töötajad. Põllumajanduse Keskvalitsuse vahendusel läheb iga päev maaile põllutööde keskmiselt 50 inimest. Sellekohaselt soovilavalduel maaleõiduke on rohkemgi, kuid piiratud sõiduvõimaluste tõttu ei ole võimalik kõiki rahuldada.

Paralleelselt korraldustöödega teostatakse ka seemnepõldude kontrollimist ja tunnustamist. Seniste andmete kohaselt on kartuli- ja teraviljapõllud kõigiti rahuldavas seisukorras. Tunnustamisel on ka linna- ja sinipõllud.

Koos sellega toimub ka seemnekartulite ja sordiviljaseemne sooviaste registreerimine. Seda toimetab kartuliseemne alal Eesti Kartulikasvataja Ühing ning teraviljaseemne alal Eesti Sordiparandamise Selts. Sooviljad peavad esitama kohaliku konsulendi tõendi, et nad on võimeleised sordivilja kasvatama. Kartuliseemne sooviail peab olema tasutud uus kartulinorm. Seemne antakse ka ikalduse korral.

Talupidamises, kus soos kasvatatakse põlluviljaid, ootab soopõld vilja koristamiseks järele mustake barimist, kas akkega, veetrükkiga, kultivaatoriga või raudsälga. Seda tuleb teha kordavalit kuni külmade saabumiseni.

Et talupidajale kergendada maaparandustööde teostamist, on kohalikele maakondlikele põllumajandusjuhtidele ülesandeks tehtud kõigile talupidajale anda vastavaid juhtnõuad. Seda tagab praegune olukord, kus väheste väetiste varal tuleb saavutada võimalikult palju.

Koigis on põllutöödega hästi toime tulnud

Koigi vallas on põllutöödega käesoleval suvel, vaatamata erakorralistele aegadele ja töökiire püüdnud, siiski võrdlemisi hästi toime tulnud. Rukkilõikuse suured õigeaegselt läbi viia ja praegu on käsil rukkipõik, et õigeaegselt täita oma normikohused, saada seemet uueks külviks ning oma pere laualegi nudesleiba anda. Viljapõikuse teeb aga takistusi peksumasinate puudus. Praegu olemasolevaid masinaid on vala kohta vähe, kuid sealjuures on nad võrdlemisi vanad ja nõuavad sageli parandamist, mis takistab omakorda tööd. Et rukkipõike aga läbi viia, on paljudes kohtades kasutamisele võetud rehed. Seda moodust on kasutatud peaaegu kõikjal seal, kus sügikülvi teostatakse ühest lõikusest. Paljudes kohtades on sel moel ka oma perekonna jaoks nudesleiba hangitud ja osalt ka norme täidetud.

Praegu on Koigis käsil rukkilõik, millest üks osa on juba teostatud ja ülejäänud osa on lõpetamisel. Saabuv sügis ähvardabki põllumehele töörebekke kujuneda, kuna peaaegu nõuab ka tõuvili koristamist. Koigis ollaksegi mõnel pool juba odarakoristamisega ametis. Üldiselt on viljad tänavu Koigi ümbruskonnas võrdlemisi head, mis põllumehe töövaeva tasuvad täissalvedega.

OMAKAITSE ASTUB VÄLJA

Omakaitse haarang-opsatsioon, milles hävitati kõik vaenlase langevarjurid

Enamus eesti meestest seisab praegu rindel. Need, kes läidavad kodu vajalike tööriistadeid, on aga igal hetkel valmis samuti sõduritena relvaga käes välja astuma. Kuuleme ühte jutustust sellest, kuidas see sageli sünnib.

Olin just töötulles heitnud juba magama, kui korraga keeset kõige paremat unearmetust üheksella helisemine mu unesti voodist välja tõi.

"Kes on, palun!" hõikas.

— Omakaitsest, vastati ukse tagant. Alarm, ilmuda veerand tunni jooksul omakaitse staapi!

— Mis lahti on? uudishimutsesin veel unesegase peaga.

— Väljasõit, rohkem ei tea! üteldi väljast.

Hästi, läheb lahti! Viie minutiga olin valmis ning järgmise viiega kästnd kohas. Enamus meestest oli juba kohal ning seeläi vajalikkude relvadega ja laskemoonaga varustatud staabi õuel autode ümber.

— Kuhu siis läna?

— Tartu teed paarikümne kilomeetri ümber välja, rohkem veel ei tea, vastati ühe auto juurest.

Ka viimased tulijad olid kohe valmis ning juba minuti pärast kompaniitõlem andis korralduse autodele teele asumiseks. Masinad käivitati ning autodekolonn vuras läbi heleda kupaalaste sõravate tänavate teele.

Kilomeeter kilomeetri järele jäi selja taha. Autodes valitses peasegu absoluutne vaikus, välja arvatud automootorite ühe-tooniline summutatud surin. Osa meestest suitsetas, teine osa istus häämaras omette mõttes. Ka kompaniitõlem — noor leitnant — oli temale mitte omaselt sedakorda hoopis sõnatan. Näis, et iga mees tegeles viat küll täpselt ühesuguste mõtetega — kuidas läna läheb? See polnud küll mitte esimene kord — juba mitmel korral meie kompanii oli käinud väljas vaenlase langevarjurite vastu ja iga mees teadis, mida see tähendab.

— Palju neid on alla tulnud? katkestas ühe meesest vaikuse, pöördudes kompaniitõlema poole.

— Lähemad arvud puuduvad, lamsus kompaniitõlem tõsiselt.

Ja jälle jäi vaikseks.

Viimaks — oli mõõdund vaevalt pool tundi — masinad üksteise järele peatusid ning espoolt tagapoole anti edasi vaikne korraldus — maha astuda!

Iga mees kompaniis juba teadis, mida nõud teha. Käratult, vältides igat üleilgset müra, roniti autodest välja ja koondati üle maanteekraavi metsaservale kolonni. Esimese auto juurest ruttas kaks meest kompaniitõlema juurde. Need olid kohalikud omakaitsemehed, kes olid saadetud ette teed juhatama. Lühikese olukorraselgitsuse järele oli asi korras — üksusel tuleb liikuda alul veldi piki maantee serva edasi ning siis pöörduda suure magistraalkraavi juures vasakule rappa. Seal, raba keskel ühes männivõerikus neid pidid olemagi. Nad oli alla puistatud kahe tunni eest kahelt lennukilt ning nende maandumispäiga olid kohalikud omakaitsemehed päris täpselt saanud kindlaks teha. Allaheljuvad langevarjurid olid märgatud kahest suunast — ühest talust, kus pererävas lennukimüra peale oli välja tulnud, ja ühest teelt, kus üks noor poiss oli parajasti jalgrattal sõitmas külast koju.

Nüüd, kus bolshhevik annaiki oli täpselt teada, muutus eelseisv ülesanne märgatavalt kergemaks oodatust. Nüüd jäi ainult näidatud aukoht ümber piirata, ning siis — see kohtumine seal ei tule bolshhevikile lõbus!

Kõik sündis nagu nõõri mõõda. Ümmargusest tunni aja jooksul oli rõngas ümber rabasaare valmis ning üna pea saabus suust-suuhu korraldus edasi liikuda!

Vallavanemad peavad sõjapõgenike abistama küüdihobuste andmisega

Kuna sõjategevuse piirkondadest evakueerib rohkelt ka neld kodanikke, kellele puuduvad transportvahendid, siis on Järva maavanema poolt tehtud vallavanematele korraldus, et neid isikuid ja eriti haigeld, lapsi ning vanu inimesi kütüdihoostuse korras edasi toimetatakse, ootamata selleks alati vastavat nõudmist või korraldust. Kaaskodanike abistamise mõttes tuleb vallavanemal neil juhtudel ise oma algatusel sõjapõgenikele abi pakkuda.

Haiguskindlustusastute Paide osakonnale uus juhataja

Eesti Kindralkomisariiplokkonna Haiguskindlustuse Paide osakond on saanud oma uue juhataja. Nimetatud kohale asus Karl Lakk, kes senini töötas samal alal Tartus. Haiguskindlustusastute komissaarse juhataja vastava korralduse kohaselt liidetakse Haiguskindlustusastute Paide osakonna külge ka Põhja-Tartumaa, nii et Paide osakonna töös kasvab seega tunduvalt. Tartumaa osa jääb Haiguskindlustusastute Paide osakonna alla ajutiselt, kuni selleks on tarvidus.

Elanike registreerimise eeskirju tuleb täpselt täita

Järva maavalitsus tuleb elanikkonnale veelkordsest meelde, et elanike registreerimise kohustus tuleb täpselt täita ka isikute ajutise peatuse puhul. Kuna seoses evakueerimisega on isikute liikumine praegu eriti elav, siis on täpne registreerimiseeskirjade täitmine julgeoleku huvides hädatarvilik.

Järvamaale evakueerunuil tuleb ühendusse astuda sõjaväes teenivate omastega

Järva maavalitsus on ringkirjaliselt teinud Järvamaal asuvatele omavalitsusastutele ülesandeks, kõigile Järvamaale evakueerunud Petseri-, Võru-, Valga- ja Lõuna-Tartumaa elanikele teatavaks teha, et nad oma uuest asukohest teatakiid omastele, kes teenivad eesti piirikaitses rügementides. Teatada tuleb Feldpost'i kaudu. See on tarvilik seetõttu, et rindemehed võiksid kohaselt astuda kontakti omastega, kes on oma elukohta vahetanud.

Kasutades ära iga varjumisvõimaluse — kupaalstel oli vahepeal muutunud veegil heledamaks — alustas piiramisrõngas ettevaatlikku edasilükkumist. Samm sammult, pikkamööda ning hoolikalt. Miski ei tarvitsenud vaenlasele reeta meie sinolul!

Kohal, kus asusin mina, tuli ületada paarisaja meetri laiune läge lõik. Siin tuli olla eriti tähelepanelik. Otsustasime siin endid edasi töötada pikali maa. Seeläbi said küll meie rõivad juba kohe aigul läbimärjaks, kuid see oli sel hetkel kõrvalise tähtsusega. Minust vaaukul ronis edasi noor maasõamehaneik, vasakul uus mees meie kompaniis — ühe lina asutase raamatupidaja. Mõlemad mehed mõjusid kuidagi erilist rahustavalt, nii et oli heameel nendega koos olla.

Siis äkki läks kõik nii kiiresti, et sõnadesse on seda raske kirjeldada. Kusagil vasakul välgatas hetkeks, siis kostis paak, ning mürdosa sekundi jooksul liandus sellele samas äge automaatrelvade tuli.

Niisil — läks lahti! Meil küll puudusid võimalused selles ragnas kaasa rääkida, sest meie jõuge ei leidnud jällegi mingisugusest liikumisest. Kuid soovivan vasakul lahing aina ägenes. Kord-korralt tulistamine kandus kaugemale soosaare eisse ja meie tiib liikus automaatselt edasi. Kord veel

Sõjaliselt tähtsate põllukultuuride pind laiendamisele

Eeloleva aasta põllusaagi kindlustamiseks on Põllumajanduse Keskvalitsuse poolt kehtestatud põhimõtted, millede alusel on töötatud välja kindlad külvipinna normid sõjaliselt tähtsate põllukultuuride — leivavilja, kartuli, lina ja odra kohta.

Talviljade külvipinda on püütud võimalikult laiendada, eriti talvrukki osas. Sõjaliselt tähtsate põllukultuuride laiendamine on soovorra oluline, et iga põllupidaja peaks lootele osutama erilist tähelepanu ja hoolitsemata selle eest, et iga jalatäis põllupinda saaks külvide alla.

Väga oluline on ka väärtusliku külviseemne kasutamine. Kindlamini talitab see põllumees, kes külvab tunustatud seemnelike, millede puhuste ja idanemise suhtes on olemas kontrollandmed. Kvalideedi tõstmise vajadus

tõusla ragn äärmise hoogsuseni ning — siis saabus vaikus, mida ei seganud kõige väiksemti heil. Sefatsusime, jäädes ootama edasist korraldusi. Need tulidki pea. Käsk kõlas — jääda kuni hommikuni oma kohale.

Siis, kui saabus hommik, selgus olukord. Meie vaauk tiib oli sattunud bolshhevikiga lausa sülitel kokku ning ägeda tule all viimased olid püüdnud ülepeakaela põgeneda. See õnnestus osal neist kuni meie rõnga vastaspoolele, kus neile uuesti löi tuleraha vastu. Viis bolshvikulangevarjurit võeti vangi, kaheksa maksid oma eluga. Kaks meest jäid veel kadunuks, nende leidmiseks alustati päevalvalgel männivõerikus läbikammimist.

Huvitav on selle loo lõpp. Nagu pärast selgus, ühe kadumajäänud bolshhevikist oli pääsenud kuidagi viisi piiramisrõngast läbi ning mitmephevase ringlõkslemise järgi oli sattunud tühja kõhu suunil ühte üksikusse vana metsavahi hüttil. Hetkel, kui ta oma automaatrelva oli tootile istudes asetanud põvedele, oli vanamees selle tal sület minema pühkinud ning siis juhuslikult kättejuhtunud abinõudega bolshvikku allaandmisele sündinud. Nii ei pääsenud sellest jõugust ükski bolshhevik. Ei meil pole neil midagi selviisil peale hakata.

A.

Linanormi täitjaile preemiaid

200 lõunat sõjapõgenikele päevas. ERÜ Türi komitee korraldusel avati Türi sõjapiirkonnast evakueerunute toilitustamispunkt, mis asub raudteega taga, Jaami tn. 17. Toilitustamispunkt on avatud iga päev kl. 9—11 ja 15—17.

Tarvidus toilitustamispunkti järele on õige suur, mida tõendab punkti elav külastamine. Keskmiselt jagatakse päevas välja üle 200 inimesele tasuta lõunaid, milleks on harilikult supid. Lastele võimaldatakse veel piima ja võileiba.

Evakueerunute majutamine toimub linnavalitsuse kaasabil. Seni on suudetud kõigile kodukoha mahajätnud põgenikele, kes ajutiselt Türi peatama jäänud, peavarju leida, kuigi sageli tuleb väga kitsaste ruumidega leppida. Kõik vabad elamisvõimalikkude ruumid on antud evakueerunute kasutada. Sõjapõgenikest peatub Türi kõige rohkem Tartu elanikke. Paljud ohustatud piirkonnast pärinevad inimesed on peavarju leidnud ümbrase taludes.

Rohke osavõtt kaitsetöödest. Et meie kodumaa teha vaenlasele vallutamatuks, toimuvad kogu maal vastavad kindlustustööd, millest tagala elanikkond elavalt ja innukalt osa võtab. Nende kaitsetööde raames on teoksil ka Türi piirkonnas vastavad kaitsetööd, millest osa võtma on kuteitud kõik vabad käed ja teatav osa ettevõtete ja käsitöe töötajast. Nagu kaitsetöödele ilmunute arvust näha, on neist osavõtt väga rohke ja tööd tehakse innuga. Kaitsetöödele osavõtmise võimaldab kõigil tagala inimestel otseselt osa võtta kodumaa kaitsemisest tagala sõduritena. Kuna mehed on pea kõik rindteenistuses ja muude sõjaliste ülesannete täitmisel, siis moodustavad kaitsetöödest osavõtjate pere peamised naised, kes labida ja kirvega käes aitavad tõhusalt kaasa meeste võitlusele rindel.

Sooje riideid omakaitsemeestele järele. Omakaitse Türi pataljoni korraldusel toimub omakaitse Järva lahingupataljoni Türi kompanii meestele soojade riide ja muu riidevarustuse rindele järele saatmine: Riitusemeide rindele saatmiseks võetakse vastu omakaitse staabis Vabriku maja 12 kuni 9. septembrini.

Kino jälle avatud. Pärast kinoruumide vabanemist on Türi kinol avanenud võimalus uuesti oma tegevust jätkata. Kuna Eesti Omavalitsuse juhi vastava eeskirja on alates 1. sept. kõik teatrid suletud, siis on kino jäänud ainukeseks kultuurseks meelelahutuskohtaks. Uuesti avatuna leiab kino endiselt elavat külastamist, eriti sõjaväelaste poolt.

Undeleib laual. Vaatamata raskustele areneb viljapeks Türi ümbruses täie pingega, milleks kõik töökorras olevad peksugarniitruud on rakendatud tööle. Mitmel pool on rukis juba pektud ja uudseleibki lauale ilmunud.

Türi uudiseid

200 lõunat sõjapõgenikele päevas. ERÜ Türi komitee korraldusel avati Türi sõjapiirkonnast evakueerunute toilitustamispunkt, mis asub raudteega taga, Jaami tn. 17. Toilitustamispunkt on avatud iga päev kl. 9—11 ja 15—17.

Tarvidus toilitustamispunkti järele on õige suur, mida tõendab punkti elav külastamine. Keskmiselt jagatakse päevas välja üle 200 inimesele tasuta lõunaid, milleks on harilikult supid. Lastele võimaldatakse veel piima ja võileiba.

Evakueerunute majutamine toimub linnavalitsuse kaasabil. Seni on suudetud kõigile kodukoha mahajätnud põgenikele, kes ajutiselt Türi peatama jäänud, peavarju leida, kuigi sageli tuleb väga kitsaste ruumidega leppida. Kõik vabad elamisvõimalikkude ruumid on antud evakueerunute kasutada. Sõjapõgenikest peatub Türi kõige rohkem Tartu elanikke. Paljud ohustatud piirkonnast pärinevad inimesed on peavarju leidnud ümbrase taludes.

Rohke osavõtt kaitsetöödest. Et meie kodumaa teha vaenlasele vallutamatuks, toimuvad kogu maal vastavad kindlustustööd, millest tagala elanikkond elavalt ja innukalt osa võtab. Nende kaitsetööde raames on teoksil ka Türi piirkonnas vastavad kaitsetööd, millest osa võtma on kuteitud kõik vabad käed ja teatav osa ettevõtete ja käsitöe töötajast. Nagu kaitsetöödele ilmunute arvust näha, on neist osavõtt väga rohke ja tööd tehakse innuga. Kaitsetöödele osavõtmise võimaldab kõigil tagala inimestel otseselt osa võtta kodumaa kaitsemisest tagala sõduritena. Kuna mehed on pea kõik rindteenistuses ja muude sõjaliste ülesannete täitmisel, siis moodustavad kaitsetöödest osavõtjate pere peamised naised, kes labida ja kirvega käes aitavad tõhusalt kaasa meeste võitlusele rindel.

Sooje riideid omakaitsemeestele järele. Omakaitse Türi pataljoni korraldusel toimub omakaitse Järva lahingupataljoni Türi kompanii meestele soojade riide ja muu riidevarustuse rindele järele saatmine: Riitusemeide rindele saatmiseks võetakse vastu omakaitse staabis Vabriku maja 12 kuni 9. septembrini.

Kino jälle avatud. Pärast kinoruumide vabanemist on Türi kinol avanenud võimalus uuesti oma tegevust jätkata. Kuna Eesti Omavalitsuse juhi vastava eeskirja on alates 1. sept. kõik teatrid suletud, siis on kino jäänud ainukeseks kultuurseks meelelahutuskohtaks. Uuesti avatuna leiab kino endiselt elavat külastamist, eriti sõjaväelaste poolt.

Undeleib laual. Vaatamata raskustele areneb viljapeks Türi ümbruses täie pingega, milleks kõik töökorras olevad peksugarniitruud on rakendatud tööle. Mitmel pool on rukis juba pektud ja uudseleibki lauale ilmunud.

on eriti tugev juurvilja, ristiku, lutserne ja viki suhtes. Seemnekartuli osas on olukord paranenud.

Põllukultuuride laiendamise vajaduse kõrval ei unusta Põllumajanduse Keskvalitsus ka viljapeksu-sõda organiseerimise vajalikkust. Maakondlikus ulatuses on asja juhiks viljapeksustaap, mil-line asub maakondliku põllumajandus-ameti juures. Valdades määratakse tööpiirkond peksumasinal kindlaks ja kõik põllumajanduslikud tootjad ning mehaaniliste viljapeksuseadmete omanikud on kohustatud vallavanemate korraldusi täitma.

Nagu seni maakondadest saabunud andmed näitavad, on viljapeksuaktisioon edenenu korrapäraselt. Viljapeksutööd on suurelt osalt juba teostatud ja kohati ka uudseleib laual.

Valla- ja linnavalitsused on kohustatud pidama nimekirja tekeitiipunktidest ümber-vahetamise kohta preemiaühenduste vastu.

Üldiselt võib tänavu loota head küsaaki, kuna seemnesaak tänavu suise kuiva ilma tõttu võib kujuneda niigelaks.

Tubakas kodumaa põllult

Omamaise tubakakasvatuse arendamiseks ja populariseerimiseks kasvatab tubakavabrik „Laferte“ Viljandimaal Orika talus juba teist aastat hulgaliselt tubakat. Käesoleval aastal on tubaka all 7 ha, kuhu istutati 350.000 omakasvatatud taime, mille saamiseks lavatõid alustati juba aprillikuu keel.

Peale omatarbeka kasvatatud tsikute müüdi ümbruskonna tubakakasvatatajale ligi 200.000 taimet.

Kuna toortubakas ei kannata transporti, hakkas tubakavabrik „Laferte“ Orika talus ehitama ka kuivatushoonet, missuguse töö lõpetamine on praegu käsil.

Senised andmed — niibiasti Orika talust kui ka katejaamadest ning viljaketubakakasvatatajalt — näitavad, et meie kliimas on võimalik tubakat kasvatada väga heade tulemustega. Praeguste arvestuste põhjal võib arvata, et Orika talus tõuseb tubakas 7 hektaril 8 tonnile, seega üle ühe tonni ha-lt.

ERÜ hooldab evakueeritute lapsi

Sõjajalokorrast tingitult omab sõjapõgenike hooldamine erilise tähtsuse. Evakueeritute abistamiseks kõrval ei unusta ERÜ ka lapsi, keda püütakse hooldada kuivõrd seda lubavad piiratud tingimused.

Evakueeritute toilitustamispunkti antakse lastele 1/2 l. piima päevas. Hooldatud on ka rasedate emade eest, kellele on võimalus enne haiglasse minekut viibida ERÜ rasedate kodu Nõmmel. Puudub enam peale haiglalt lahkumisel koht, kuhu minna, võimaldatakse tal koos imikuga seal viibida, kuni leiab andale alalise elamispaiga.

ERÜ on oma alalise lastekodudes võimaldanud peatust neile sõjapõgenikele — lastele, kes sõjategevuse keerises on kaotanud oma vanemad. Kui lastele ei hooldajad ega vanemad järele ei ilmu, võetakse need ERÜ lastekodu peresse vastu. Laste eesti hooldamine moodustab tähtsa osa ERÜ ülesannetes ja sellelõttu rahendatakse evakueeritute laste suhtes tegevusse kõik võimalikud hooldusvahendid.

ERÜ peatuskohtades, mis on avatud mitmete ringkonnapeitete juures, on elav tegevus. Nihäästi peatuskohti kui ka toilitust-punkte kasutatakse elavalt, kusjuures eriti rohkelt on tööd Tallinnas ja Viljandis asu-vate evakueeritute punktides.

